

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 5 від 21.02. 2018 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Підготовки бакалавра

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Освітньої програми Дошкільна освіта

Луцьк – 2018

Програма навчальної дисципліни "Розвиток вітчизняної терії і практики дошкільного виховання" підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта, спеціальності 012 Дошкільна освіта, за освітньою програмою Дошкільна освіта

Розробник: В.Ф. Сергєєва, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Дурманенко Є.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи та соціальної роботи

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогіки

протокол № 8 від 12.09 2018 р.

Завідувач кафедри: (І.О. Смолюк)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

протокол № 5 від 02 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (В.З. Антонюк)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	01 Освіта 012 Дошкільна освіта о/п Дошкільна освіта Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 4
		Семестр 7, 8-ий
		Лекції 26 год.
		Практичні 26 год. Лабораторні - Індивідуальні -
ІНДЗ: є		Самостійна робота 88 год.
		Консультації 10 год.
		Форма контролю: екзамен

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання на базі о/с "молодший спеціаліст")	01 Освіта 012 Дошкільна освіта о/п Дошкільна освіта Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 2
		Семестр 4
		Лекції 10 год.
		Практичні 10 год. Лабораторні - Індивідуальні -
ІНДЗ: -		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 18 год.
	Форма контролю: екзамен	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма вибіркової навчальної дисципліни "Розвиток вітчизняної теорії і практики дошкільного виховання" складена відповідно до вимог підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта, спеціальності 012 Дошкільна освіта, за освітньою програмою Дошкільна освіта

Предметом є вивчення історичних закономірностей розвитку вітчизняної педагогічної думки й практики виховання дітей до школи.

Метою викладання навчальної дисципліни "Розвиток вітчизняної теорії і практики дошкільного виховання" є засвоєння методології та методу конкретно-

історичного підходу до педагогічних фактів та явищ, оволодіння фактичним матеріалом, системою ідей з дошкільного виховання у вітчизняній педагогіці; вивчення життєвого і творчого шляху видатних педагогів, зокрема С.Русової; системний і узагальнюючий аналіз їх педагогічної спадщини; оволодіння фактичним матеріалом, відомостями про становлення й розвиток вітчизняної дошкільної практики наприкінці XIX – початку XX ст., її розвиток у подальші роки; формування умінь аналізувати основні напрями вітчизняної педагогічної думки та практичного пошуку у дошкільній галузі на різних етапах суспільного розвитку.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Розвиток вітчизняної теорії і практики дошкільного виховання" є:

- дати знання про тенденції та закономірності розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки, розкрити їх органічну єдність і водночас специфіку;
- ознайомити студентів з життєвим і творчим шляхом педагогів, що зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняної теорії і практики дошкільного виховання, зокрема С.Русової; здійснити системний і узагальнюючий аналіз її педагогічної спадщини;
- ввести в педагогічний та освітній обіг новий фактичний історико-педагогічний матеріал й ознайомити з пріоритетами вітчизняної педагогічної думки, її впливом на розвиток дошкільного виховання в інших країнах;
- навчити студентів оперувати педагогічними матеріалами, зокрема дошкільної галузі, й розуміти їх генезис;
- сформувати вміння з вивчення, виявлення і аналізу типових і загальних тенденцій у розвитку вітчизняного та зарубіжного дошкілля; факторів, які стимулювали чи спрямовували його розвиток;
- виховувати у студентів почуття патріотизму, пошани до педагогічної спадщини свого й інших народів, усвідомлення значимості педагогіки, зокрема дошкільної, у розвитку суспільства, ролі обраної професії і власного професіоналізму у вихованні підростаючого покоління відповідно до сучасних вимог розвитку України.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Практика виховання дітей до школи на східнослов'янських землях з найдавніших часів до першої половини XIX ст.
2. Розвиток теорії і практики вітчизняної дошкільної освіти наприкінці XIX – у першій половині XX ст.
3. Сучасна система дошкільної освіти в Україні.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальний курс пов'язується з циклом педагогічних та психологічних дисциплін.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Результатами вивчення дисципліни мають стати такі сформовані в здобувачів вищої освіти професійні компетентності:

загальні, що мають універсальний характер, не прив'язаний до предметної діяльності:

- здатність до особистісної й професійної самоактуалізації й самореалізації в професійному середовищі на засадах високої світогляднометодологічної культури, цілісного осягнення генезису освіти як інституту в історичному контексті, національних аспектів філософії освіти;

- готовність до встановлення співвідношення ролі науки в розвитку цивілізації.

цінності наукової раціональності та її історичних типів, знання структури, форм і методів наукового пізнання, їхньої еволюції тощо;

- здатність до пошуку, обробки й використання інформації в складних інформаційних системах, її інтерпретації та використання з професійною метою;

- здатність вільно орієнтуватися в стрімкому потоці наукової інформації, вести особистий науковий пошук;

- готовність майбутнього фахівця з дошкільної освіти до постійної самоактуалізації, мотивації високих досягнень, прагнення високих професійних результатів, життєвих успіхів;

- здатність до креативного мислення, набуття гнучкого образу мислення, який дозволяє зрозуміти та розв'язати педагогічні проблеми, зберігаючи при цьому критичне ставлення до сталих наукових компетенцій у галузі освіти;

- здатність до наукового аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів;

- готовність до організації дослідно-експериментальної та дослідницької роботи у сфері освіти, апробації та представлення її результатів у публікаціях.

Спеціальні або фахові, які визначають профіль освітньої програми та кваліфікацію випускника.

- здатність до вивчення, виявлення і аналізу типових і загальних тенденцій у розвитку вітчизняного дошкільця; факторів, які стимулювали чи спрямовували його розвиток;

- здатність вільно орієнтуватися в теоретичних та практичних аспектах історико-педагогічної науки, критеріях та рівнях професіоналізму фахівця тощо;

- готовність самостійно опановувати нові науково-педагогічні теорії;

- готовність до усвідомлення значимості педагогіки, зокрема дошкільної, у розвитку суспільства, ролі обраної професії і власного професіоналізму у вихованні підростаючого покоління відповідно до сучасних вимог розвитку України;

- здатність оперувати історико-педагогічними матеріалами, зокрема дошкільної галузі, й розуміти їх генезис;

- здатність визначати пріоритети вітчизняної педагогічної думки, розуміти її вплив на розвиток дошкільного виховання в інших країнах.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни "Розвиток вітчизняної теорії і практики дошкільного виховання" відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

Із них для денної форми навчання: лекцій – 26 годин, практичних занять – 26 годин, самостійної роботи – 88 годин, консультацій – 10 годин; для заочної форми навчання: лекцій – 12 годин, практичних занять – 10 годин, самостійної роботи – 110 годин, консультацій – 18 годин.

Видом контролю є екзамен

Таблиця 2

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Практика виховання дітей до школи на східнослов'янських землях з найдавніших часів до першої половини XIX ст.					
Тема 1. Виховання в умовах первісного суспільства. Система виховання у давніх слов'ян.	13	2	2	8	1
Тема 2. Педагогічні вчення і виховні ідеали Київської Русі.	13	2	2	8	1
Тема 3. Теорія і практика виховання дітей до школи на східнослов'янських землях періоду XIV-XVIII століть	13	2	2	8	1
Разом за модулем 1	39	6	6	24	3
Змістовий модуль 2. Розвиток теорії і практики дошкільного виховання в Україні у другій половині XIX - на початку XX століть					
Тема 6. Педагогічна думка та практика вітчизняного дошкільного виховання у XIX столітті. Стихійний характер організації перших дитячих садків.	13	2	2	8	1
Тема 7. Діяльність благодійних педагогічних товариств (Київське Товариство народних дитячих садків, Київське Фребелівське педагогічне товариство та ін.).	13	2	2	8	1
Тема 8. Освітня діяльність та науково-творчі пошуки С. Русової у сфері дошкільного виховання (кінець XIX – поч. XX століття)	21	4	4	12	1
Тема 9. Розбудова суспільного дошкільного виховання у період Української народної республіки.	13	2	2	8	1
Тема 10. Становлення суспільного дошкільного виховання на західноукраїнських землях у 20-30-ті роки XX століття.	13	2	2	8	1
Разом за модулем 2	73	12	12	44	5
Змістовий модуль 3. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогічної теорії і практики у другій половині XX - початку XXI століття					
Тема 11. Дошкільне виховання в Україні у II-й половині XX століття	19	4	4	10	1

Тема 12. Сучасна система дошкільної освіти в Україні.	19	4	4	10	1
Разом за модулем 3	38	8	8	20	2
Всього годин:	150	26	26	88	10

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Практика виховання дітей до школи на східнослов'янських землях з найдавніших часів до першої половини XIX ст.					
Тема 1. Виховання в умовах первісного суспільства. Система виховання у давніх слов'ян.	15	2	2	10	1
Тема 2. Педагогічні вчення і виховні ідеали Київської Русі.	16			14	2
Тема 3. Теорія і практика виховання дітей до школи на східнослов'янських землях періоду XIV-XVIII століть	14	2		10	2
Разом за модулем 1	45	4	2	34	5
Змістовий модуль 2. Розвиток теорії і практики дошкільного виховання в Україні у другій половині XIX - на початку XX століть					
Тема 4. Педагогічна думка та практика вітчизняного дошкільного виховання у XIX столітті. Стихійний характер організації перших дитячих садків.	16		2	12	2
Тема 5. Діяльність благодійних педагогічних товариств (Київське Товариство народних дитячих садків, Київське Фребелівське педагогічне товариство та ін.).	15	2	2	10	1
Тема 6. Освітня діяльність та науково-творчі пошуки С. Русової у сфері дошкільного виховання (кінець XIX – поч. XX століття)	16	2	2	12	2
Тема 7. Розбудова суспільного дошкільного виховання у період Української народної республіки.	16			12	2
Тема 8. Становлення суспільного дошкільного виховання на західноукраїнських землях у 20-30-ті	14	2		10	2

роки XX століття.					
Разом за модулем 2	77	6	6	56	9
Змістовий модуль 3. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогічної терії і практики у другій половині XX - початку XXI століття					
Тема 9. Дошкільне виховання в Україні у II-й половині XX століття	14		2	10	2
Тема 10. Сучасна система дошкільної освіти в Україні.	14	2		10	2
Разом за модулем 3	28	2	2	20	4
Всього годин:	150	12	10	110	18

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Самостійна робота базується на самостійній пізнавальній діяльності студентів, стимулює проблемний, дискусійний характер навчання, підвищує творчу активність студентів у процесі оволодіння професійними й загальноосвітніми знаннями. Головна мета самостійної пізнавальної діяльності студентів – навчитися індивідуально здобувати, оновлювати, поповнювати знання, плідно використовувати їх під час навчання та в подальшій професійній діяльності. Самостійна робота студентів базується на принципах розвиваючого навчання, відбувається без безпосередньої участі викладача, але під його керівництвом. У процесі самостійної роботи реалізується основна функція навчального процесу – одержання студентом максимального обсягу знань, їх закріплення і перетворення у стійкі вміння і навички. Завдяки самостійній роботі студенти набувають також здатність: більш чітко й усвідомлено проявляти мотивацію й цілеспрямованість у набутті знань; виховувати в собі самоорганізованість, самоконтроль та інші особистісні якості; заповнювати «інформаційний вакуум» необхідними науковими знаннями; позбутися так званого «явища вторинної неграмотності», зокрема, невміння осмислено читати, аналізувати отриману інформацію, робити власні висновки; формувати мовну компетентність; набувати навичок самостійної роботи для майбутньої професійної діяльності; брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні рішення, виходити з кризових ситуацій.

Під час вивчення навчальної дисципліни "Розвиток вітчизняної терії і практики дошкільного виховання" студентам пропонуються найбільш ефективні форми самостійної роботи: робота з навчальною, науковою, науковопопулярною та довідковою літературою; підготовка творчих відповідей на запитання; опрацювання проблемних питань; підготовка доповідей, конспектів, тематичних розвідок, анотацій, рефератів; написання есе; робота з бібліографією; складання тематичних таблиць, схем тощо.

№ з/п	Тема і завдання до самостійної роботи студентів	Кількість годин Денна/заочна
1	Тема: Виховання в умовах первісного суспільства. Система виховання у давніх слов'ян <i>Питання для самостійного вивчення:</i>	8 / 10

1. Теорії походження виховання (біологічна, психологічна, релігійно-ідеалістична, трудова, ін.).
2. Соціальна сутність походження виховання.
3. Виникнення організованих форм виховання і навчання.
4. Роль виховання в розвитку людського суспільства.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. Назвіть основні причини, що зумовили виникнення виховання як соціального явища. Яка з них є провідною і чому?
2. У чому сутність біологічної теорії походження виховання?
3. Дайте характеристику психологічної теорії походження виховання.
4. Розкрийте сутність трудової та релігійно-ідеалістичної теорій походження виховання.
5. Назвіть організовані форми виховання і навчання.
6. Кому належала провідна роль у вихованні дітей?
7. Що можна вважати найдревнішими джерелами історії педагогічної теорії виховання дітей до школи?
8. Назвіть основні шляхи виховання дітей у первісному суспільстві?
9. У чому полягає відмінність у вихованні за часів матріархату та патріархату? Прокоментуйте позицію Г. Ващенка щодо існування у наших предків матріархату до часів, що безпосередньо передували утворенню Київської Русі.
10. Наведіть докази прямої зумовленості виховання умовами матеріального та духовного життя спільноти за часів первісного суспільства.
11. Поміркуйте та сформулюйте аргументи, що доводять взаємозв'язок і взаємовплив народної та наукової педагогіки.

Практичні завдання:

1. Підберіть наукові публікації різних років, які б засвідчували важливість та актуальність вивчення питань становлення й розвитку дошкільного виховання в нашій країні.
2. Визначте головні напрями й засоби виховання дітей у первісному суспільстві, заповніть таблицю.

Таблиця 1.1.

Зміст виховання дітей у первісному суспільстві			
Напрямок виховання			Завдання
Фізичне	Моральне	Трудове	Методи
			Засоби

3. З'ясуйте особливості, мету і зміст виховання хлопців і дівчат у первісному суспільстві, заповніть граф-схему.

Граф-схема 1.1.

Особливості виховання дітей різної статі в первісному суспільстві							
Виховання хлопчиків				Виховання дівчаток			
мета	завдання	напрями	зміст	мета	завдання	напрями	зміст

Питання для самостійного вивчення:

1. Освіта й виховання у період становлення України-Русі.
2. Державна й просвітницька діяльність княгині Ольги.
3. Поширення християнства на Русі і його роль в освітньому процесі того часу.
4. Освітня діяльність Володимира Великого.
5. Особливості виховання дітей молодшого віку у Київській Русі. "Повчання" Володимира Мономаха.
6. Роль рукописних книг у вихованні й навчанні дітей.
7. Виховання дітей дошкільного віку в сім'ї, у притулках для бідних.
8. Навчально-виховні можливості народної творчості й літописів у часи монголо-татарської навали.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. Які київські князі відіграли найбільшу роль у розвитку шкільництва й освіченості населення в Київській Русі?
2. Визначте роль писемних пам'яток праукраїнської цивілізації у розвитку і формуванні системи шкільництва та виховання. Мотивуйте свої судження.
3. У чому полягають особливості монастирського аскетичного виховання? У яких педагогічних пам'ятках за часів Київської Русі підтримуються ідеали такого виховання, а в яких заперечуються?
4. Як змінювалися мета, зміст і форми виховання у східних слов'ян у дохристиянську епоху?
5. Які настанови з "Повчання дітям" Володимира Мономаха щодо виховання дітей, на ваш погляд, є актуальними сьогодні?
6. Чому Іларіона вважають зачинателем вітчизняної дошкільної педагогіки?
7. На якому етапі розвитку людського суспільства з'явилась сім'я і сімейне виховання?
8. Що було ідеологічною основою виховання в дохристиянський період? Які соціальні механізми передачі досвіду існували в той період?

Практичні завдання:

1. На основі змісту "Повчання дітям" Володимира Мономаха складіть цитати-поради вихователям щодо виховання дітей. Заповніть таблицю.

Таблиця 1.2

Поради вихователям щодо гармонійного виховання дітей		
Напрямок виховання	Цитата	Порада (якість, риса характеру)

2. Темі для творчого есе:

1. Освітньо-виховне значення писемних педагогічних пам'яток Київської Русі.
2. Народні ігри та розваги в системі фізичного виховання Київської Русі.

	3. Традиції та засоби морального виховання дітей в Київській Русі. 4. Правове виховання дітей в Київській Русі.	
3	Тема: Теорія і практика виховання дітей до школи на східнослов'янських землях періоду XIV-XVIII століть <i>Питання для самостійного вивчення:</i> 1. Особливості виховання дітей в патріархальній українській родині 2. Виховання дітей у період Литовсько-Руської держави та панівної влади Польщі. 3. Освітньо-виховна діяльність братських навчальних закладів. Ставлення представників братств до виховання дітей до школи. 4. Поширення книгодруку. Перші друковані букварі. 5. Погляди українських філософів та педагогів XVII-XVIII століть на освіту й виховання, зокрема дітей дошкільного віку (П. Могила, С. Полоцький, Ф. Прокопович, Г. Сковорода та ін.). 6. Освітньо-виховні ідеали в Україні за часів козацтва. Козацька педагогіка про виховання наймолодших дітей. 7. Проблеми освіти і виховання у творах І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Корфа та ін. 8. Вплив діяльності К. Ушинського на розвиток дошкільної педагогіки. <i>Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:</i> 1. Назвіть видатних філософів, педагогів – представників братських шкіл? 2. Які правила-настанови містив "Кодекс лицарської честі"? 3. Які ступені передбачало козацьке виховання молоді? 4. Яким ступенем було дошкільне родинне виховання за часів козацтва? 5. За якими книгами 5-ти річні козачата навчалися читати? <i>Практичні завдання:</i> 1. Скласти короткий конспект праці: Кучина Л.І., Окса М.М., Пряникова Т.В. Упровадження ідей козацької педагогіки в сучасну школу. Монографія. – Мелітополь, 2001. – 57 с. 2. Розробити рекомендації для вихователів щодо використання ідей і засобів козацької педагогіки у відродженні духовності дітей, їх національно-патріотичному вихованні. 3. Законспектувати праці К. Ушинського: "Про народність у громадському вихованні", "Рідне слово", "Людина як предмет виховання". 4. Зібрати бібліографію щодо соціальних та педагогічних поглядів М. Корфа, К. Ушинського.	8/10
4	Тема: Педагогічна думка та практика вітчизняного дошкільного виховання у XIX столітті. Стихійний характер організації перших дитячих садків. <i>Питання для самостійного вивчення:</i> 1. Історична необхідність розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні наприкінці XIX століття.	8/12

	- Актуалізація питань охорони і захисту дітей дошкільного віку незаможних батьків. - Різноманітність навчально-виховних закладів для дітей переддошкільного та дошкільного віку. - Перший народний дитячий садок у Києві. Діяльність Ю. Карпінської. - Особливості організації перших дитячих садків. Б. Грінченко про гармонійний розвиток дітей раннього віку. - Використання усної народної творчості як засобу виховання дітей до школи в книгах Г. Ващенка. <i>Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:</i> - Чи були ідеї народності, рівноправності, всебічного розвитку особистості пріоритетними у педагогіці XIX століття? - У чому полягає виховне значення рідної мови? - Які приватні заклади для дітей існували в Україні у XIX столітті? - Назвіть основні положення Законопроекту "Про навчально-виховні установи для дітей дошкільного віку". - З чим було пов'язане зростання кількості народних та приватних дитячих садків в Україні наприкінці XIX століття? <i>Практичні завдання:</i> - Законспектувати: Безуглий С., Кірсенко Н. "Перші кроки" в Україні // Дошкільне виховання. – 1996. – № 4. – С. 22-23. - Дати письмову характеристику змісту роботи народного дитячого садка. - Зібрати бібліографію щодо соціальних та педагогічних поглядів Б. Грінченка, Г. Ващенка.	
5	Тема: Діяльність благодійних педагогічних товариств (Київське Товариство народних дитячих садків, Київське Фребелівське педагогічне товариство та ін.). <i>Питання для самостійного вивчення:</i> - Утворення Київського Товариства народних дитячих садків. Статут, зміст роботи Товариства. - Діяльність Київського Фребелівського педагогічного товариства. - Педагогічна діяльність й творчість Н. Лубець. - Підготовка кадрів для дошкільного виховання наприкінці XIX століття. Фребелівський педагогічний інститут. - Наукова й педагогічна діяльність І. Сікорського. - Активізація організаторської й науково-методичної роботи благодійних педагогічних громад у справі виховання дітей дошкільного віку. - Журнал "Дошкольное воспитание". <i>Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:</i> - Назвіть причини активізації уваги широких громадських кіл до дошкільного виховання у другій половині XIX століття. - Назвіть основні напрями діяльності Фребелівського педагогічного товариства (Київ, 1907 р.).	8 / 10

	3. У чому полягала пропагандистська й організаторська діяльність Київського Товариства народних дитячих садків (1907 р.). 4. Назвіть основні ідеї педагогічних поглядів Н. Лубенця. 5. Які практичні положення про дитячий садок опрацювала Н. Лубенець? <i>Практичні завдання:</i> 1. Теми для творчого есе: - Ідея народного дитячого садка у творчості Н. Лубенця. - Програма занять в дитячому садку, розроблена Н. Лубенцем. - Характеристика структури і змісту журналу "Дошкольное воспитание" 2. Зібрати бібліографію щодо соціальних та педагогічних поглядів Н. Лубенця, І. Сікорського.	
6	Тема: Освітня діяльність та науково-творчі пошуки С. Русової у сфері дошкільного виховання (кінець XIX – поч. XX століття) <i>Питання для самостійного вивчення:</i> 1. Життєвий шлях та освітня діяльність С.Русової. Її перший дитячий садок. 2. Ставлення С.Русової до зарубіжного педагогічного досвіду з дошкільного виховання; його творче використання в опрацюванні концепції національного дитячого садка. 3. Концепція національного дитячого садка С.Русової 4. Змістова сутність поглядів С. Русової на виховання і навчання дошкільників 5. Основні напрями виховання дітей дошкільного віку за концепцією С. Русової 6. Вимоги до вихователя дитячого садка у педагогічній теорії С. Русової 7. Співзвучність новаторських рис концепції дошкільного виховання С. Русової сучасним проблемам українського дошкілля. <i>Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення</i> 1. Назвіть основні етапи життя С. Русової. 2. У якому віці С. Русової відкрила свій перший дитячий садок? 3. Який зарубіжний педагогічний досвід використовувала С.Русова у власній практичній і творчій діяльності? 4. Назвіть основні праці С. Русової з проблем дошкільного виховання. 5. Схарактеризуйте зміст праці С. Русової "Дошкільне виховання". 6. Назвіть найважливіші принципи побудови національного дитячого садка. 7. У чому полягають мета і завдання виховання дітей дошкільного віку в концепції С. Русової. 8. Назвіть основні напрями і види виховання в концепції педагога. У чому полягає їх єдність? 9. Схарактеризуйте головні джерела, засоби і форми виховного впливу на дитину в концепції С. Русової. 10. Які професійні вимоги до вихователя-педагога («садівниці») висуває С. Русова? <i>Практичні завдання:</i> 1. Законспектувати: - основні праці С. Русової з проблем дошкільного виховання ("Дошкільне виховання", "Націоналізація дошкільного виховання",	12 / 12

	"Теорія і практика дошкільного виховання", "Нові методи дошкільного виховання" тощо); - Артемова Л.В. Національний дитячий садок на Україні // Дошкільне виховання. – 1991. – № 6. – С.10-11 2. Зробити підборку статей про життя та діяльність С.Русової, опублікованих у журналі "Дошкільне виховання" (1991-2007 рр.). 3. Визначити спільність ідей С. Русової з сучасним розвитком дошкільного виховання в Україні (на прикладі програми навчання та виховання дітей від 2 до 7 років "Дитина").	
7	Тема: Розбудова суспільного дошкільного виховання у період Української Народної Республіки. <i>Питання для самостійного вивчення:</i> 1. Стан дошкільного виховання в Україні на початку ХХ століття. Нові типи виховних закладів. 2. Освітня діяльність С.Русової у період УНР. 3. Стратегія і тактика розвитку дошкільного виховання в Україні періоду Української Народної Республіки. Проект "Регламенту дитячих садків". 4. Шляхи підготовки вихователок-українок дитячих садків за часів УНР. Оновлена діяльність Фребелівського педагогічного інституту. 5. Погляди на виховання дітей дошкільного віку і підготовку кадрів для дошкілля В. Зеньківського. 6. Впровадження суспільного дошкільного виховання в державну освітню систему законодавчим порядком. 7. Новації та труднощі становлення дошкільного виховання в УНР. <i>Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:</i> 1. Визначте основні вимоги прогресивних педагогів, громадських діячів, просвітителів щодо розвитку національної освіти на початку ХХ століття. 2. Які труднощі супроводжували процес становлення освіти в УНР? 3. Охарактеризуйте громадську й педагогічну діяльність Генерального секретаря освіти І. Стешенка. 4. Який відділ при Міністерстві освіти УНР очолювала С. Русова ? 5. Назвіть основну мету і завдання організації дошкільного семінарію. 6. Яка урядова ухвала мала сприяти залученню до роботи з дітьми дошкільного віку нових кадрів ? 7. Дайте загальну характеристику освітньої діяльності С. Русової у період УНР. <i>Практичні завдання:</i> 1. Підготуйте інформаційну розвідку про першого міністра освіти УНР І. Огієнка. 2. Підготуйте інформаційну розвідку про педагога спеціальних курсів з підготовки кадрів для роботи в українських дитячих садків Є. Толмачевську. 3. Опрацюйте і законспектуйте основні документи щодо організації садків та інших форм суспільного догляду дітей дошкільного віку, що вміщені у збірці "Організаційні поради в справі позашкільної і дошкільної освіти". 4. Складіть таблицю навчальних предметів, що викладалися на	8 / 12

	спеціальних курсах підготовки національних педагогічних кадрів для роботи в українських дитячих садків, що працювали у квітні-травні 1918 р. 5. Зберіть бібліографію щодо соціальних та педагогічних поглядів В. Зеньківського.	
8	Тема: Становлення суспільного дошкільного виховання на західноукраїнських землях у 20-30-ті роки XX століття. <i>Питання для самостійного вивчення:</i> 1. Загальна характеристика теорії і практики дошкільного виховання в Західній Україні наприкінці XIX ст. 2. Стан освіти й дошкільного виховання на західноукраїнських землях на початку XX століття. 3. Основні періоди розвитку національного дошкільного виховання у Галичині. 4. Роль товариств в організації дошкільних установ у Галичині. 5. Жіночий рух за національне дошкільне виховання. Діяльність Н. Кобринської. 6. Педагогіка О. Духновича. Його погляди на виховання дітей дошкільного віку. 7. Загальнонародський і національний зміст виховного ідеалу Г. Ващенка. 8. Ідея національного виховання у творчій спадщині А. Животка. 9. Ю. Дзерович про виховання дітей дошкільного віку. 10. Приватне українське дошкільня в Галичині. <i>Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:</i> 1. Які головні фактори вплинули на стан суспільного дошкільного виховання в Галичині в кінці XIX ст. - 30-х рр. XX ст. 2. Охарактеризуйте зміст діяльності товариств "Охоронка", "Руська охоронка". 3. Яке значення самоосвіти у формуванні Ю. Дзеровича як особистості, педагога, громадського діяча? 4. Який внесок зробив А. Животко в теорію дошкільного виховання? 5. Які чинники вплинули на формування світогляду Ю. Дзеровича? 6. У чому полягають особливості розвитку освіти, дошкільного виховання і культури в Галичині в кінці XIX - 30-х рр. XX ст. <i>Практичні завдання:</i> 1. Складіть структурно-логічну схему: Освіта в Галичині в кінці XIX-30-х рр. XX ст. 2. Підготуйте письмове повідомлення (за вибором): а) Н. Кобринська – активний організатор жіночого руху в Галичині. б) Життя та педагогічна діяльність Ю. Дзеровича. в) Життєвий шлях та творча спадщина А. Животка. 3. Теми для творчого есе: - Громадська і педагогічна діяльність А. Животка. - Ідея національного виховання в педагогічних поглядах Ю. Дзеровича. - Теорія і практика дошкільного виховання в Галичині в 30-ті роки XX ст. - Новачі становлення дошкільного виховання в Галичині. 4. Зберіть бібліографію щодо соціальних та педагогічних поглядів О. Духновича, А. Животка.	8 / 10

Питання для самостійного вивчення:

1. Дошкільне виховання у нових історичних умовах (20-40 роки).
2. Всеросійські з'їзди з дошкільного виховання. Перші програми та методичні документи.
3. Методична праця О. Дорошенкової "Дитячий садок".
4. П. Блонський про підготовку педагога, зокрема вихователя дітей дошкільного віку. Його підручник з педології "Вступ у дошкільне виховання".
5. Вплив педагогічних ідей А. Макаренка на розвиток дошкільної теорії і практики. "Книга для батьків" А. Макаренка.
6. Нові програмно-методичні матеріали щодо організації дошкільного виховання у 30-ті роки (Статут, програма дитячого садка, "Керівництво для вихователя дитячого садка").
7. Погляди В. Сухомлинського на виховання і навчання дітей дошкільного віку.
8. НДІ дошкільного виховання в Україні. Творчі пошуки українських педагогів, учених, практиків. Дослідження науковців-психологів.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення

1. Порівняйте соціальні фактори, новації, хиби, труднощі становлення дошкільного виховання в 20-30-ті роки.
2. Критично проаналізуйте внесок науковців і практичних працівників України у теорію і практику розвитку дошкільного виховання у 20-ті роки.
3. Схарактеризуйте зміст, напрям та засоби дошкільного виховання в 30-ті роки.
4. Схарактеризуйте стан дошкільного виховання в 60-80-ті роки.

Практичні завдання:

1. Чи поділяєте ви думку про те, що макаренківщина вичерпала себе, що це - педагогіка муштри, примусу, придушення особистості? Обґрунтуйте свою позицію, заповніть таблицю.

Таблиця 1.9.

Погляди щодо думки про те, що макаренківщина вичерпала себе	
Я згідний із поданою думкою, тому що	Я не згідний із поданою думкою, тому що

2. Напишіть твір-роздум на одну із запропонованих тем:
 - А. Макаренко і сучасність;
 - "Якомога більше поваги до особистості, якомога більше вимогливості до неї...";
 - "Мета виховання - це програма формування особистості...";
3. Надайте педагогічний коментар:

	- Моє око... було вже досить гостре, і я вмів одразу ж із зовнішніх ознак, з невловимих мін фізіономії, з голосу, з ходи, ще з якихось найдрібніших завоїв особистості, може, навіть із запаху, порівняно точно завбачити, яка продукція може вийти в кожному окремому випадку із цієї сировини. (А. Макаренко "Педагогічна поема"). - Виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію (А. Макаренко "Педагогічна поема"). - Для мене в моїй практиці, як і для вас, багатьох досвідчених учителів, стали вирішальними такі дрібниці: як стояти, як сидіти, як підвестися зі стільця з-за столу, як підвищити голос, як усміхнутися, як подивитися (А. Макаренко "Деякі висновки з мого педагогічного досвіду"). 4. Законспекуйте працю В. Сухомлинського "Серце віддаю дітям". 5. Підготуйте конспект заняття з дітьми дошкільного віку у природі за порадами В. Сухомлинського. 6. На основі педагогічних поглядів і практичного досвіду В. Сухомлинського розробіть рекомендації для вихователів дошкільних навчальних закладів щодо створення ситуації успіху у вихованні дітей.	
10	Тема: Сучасна система дошкільної освіти в Україні. <i>Питання для самостійного вивчення:</i> 1. Стратегія і тактика розвитку дошкільної освіти в Україні на сучасному етапі. 2. Концепція дошкільного виховання в Україні. 3. Творчі пошуки сучасних українських учених і педагогів-практиків в галузі дошкілля. 4. Повернення до джерел народної педагогіки у вихованні дітей до школи. 5. Альтернативні та авторські програми виховання дітей дошкільного віку. <i>Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення</i> 1. Назвіть основоположні документи з питань дошкільного виховання в сучасній Україні. 2. Які напрями розвитку дошкільної освіти визначені як пріоритетні в нашій державі? 3. З'ясуйте новачки в перебудові змісту і методів організації навчально-виховного процесу у сучасному дошкільному закладі. 4. Проаналізуйте тенденції демократизації та гуманізації педагогічного процесу у дошкільній освіті. 5. На яких цінностях європейської освіти і культури ґрунтується Болонський процес та які завдання вирішує приєднання України до цього процесу? <i>Практичні завдання:</i> 1. У письмовій формі охарактеризуйте особливості сучасного етапу історико-педагогічних досліджень, їхню загальну спрямованість. 2. Теми для творчого есе:	10 / 10

	- Шляхи впровадження ідей народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасного дошкільного закладу. - Міжнародне співробітництво України в галузі дошкільної освіти. - Типи дошкільних навчальних закладів, що існують в Україні на сучасному етапі. 3. Зберіть бібліографію наукових творів одного з визначних педагогів сьогодення.	
--	---	--

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Написання реферату є однією з форм індивідуальної роботи студентів.

Підготовка реферату – один із перших видів дослідницької роботи студентів, яка використовується у вищій школі, оскільки впливає із завдань навчально-виховного процесу вищого навчального закладу і сприяє розвитку у студентів нахилів до пошукової, дослідницької діяльності та до творчого розв'язання навчально-виховних завдань освітнього закладу. Реферат у контексті даної дисципліни є індивідуальним навчально-дослідним завданням (ІНДЗ). Реферат (від. лат. *refero* –повідомляю, доповідаю) – це стислий виклад у письмовому вигляді наукової літератури з теми, вчення, змісту книги, тощо. Також передбачає доповідь на дану тему, що включає огляд наукових та інших джерел з обраної теми або виклад змісту наукової роботи. Важливо зазначити, що у рефераті необхідно не лише висвітлити відповідну інформацію, а й показати своє ставлення до неї. Реферат демонструє ерудицію дослідника, його вміння самостійно аналізувати, систематизувати, класифікувати й узагальнювати суттєву наукову інформацію. Тема реферату має бути правильно сформульованою; у назві реферату мають бути чітко визначені рамки розгляду теми; назва має відбивати зміст (тобто зміст реферату має розкривати тему). Зміст має складатися із 4 частин: вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел.

Виконуючи реферативну роботу, потрібно дотримуватися вимог до її структури та оформлення. Реферат повинен містити наступні складові елементи: ☐ титульний аркуш, ☐ зміст (план), ☐ вступ, ☐ основна частина (розділи, параграфи, пункти, підпункти), ☐ висновок, ☐ перелік використаних джерел, ☐ додатки (у яких наводяться таблиці, схеми, діаграми тощо).

Реферат має бути самостійною, завершеною роботою, що відображає наукові інтереси студента, його знання, навички, уміння й виступає формою залучення автора до специфіки теоретичної праці.

Кожний реферат оцінюється, виходячи з аналізу сукупності таких критеріїв: ☐ Актуальність теми; ☐ Оформлення реферату, грамотність, стиль викладу; ☐ Наукова та практична цінність; ☐ План реферату має системно розкривати обрану тему; ☐ Глибина розкриття теми, ступінь вирішення поставлених завдань, завершеність дослідження; ☐ Особистий внесок оцінюється із наявності власних аналітичних висновків; ☐ Обґрунтування висновків; ☐ Використання рекомендованої літератури, наявність достатньої кількості сучасних нормативних і наукових джерел.

Теми творчих завдань (рефератів):

1. Ідея співпереживання і материнської любові у творчій спадщині Т. Шевченка.
2. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність М. Драгоманова.

3. К. Ушинський про моральне виховання дітей дошкільного віку.
4. Ідеал гуманності і народності – провідна думка педагогічної теорії К. Ушинського.
5. В. Винниченко про народну освіту як важливий чинник формування національної самосвідомості українського народу.
6. Педагогічні погляди П. Куліша.
7. Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних українських вчених, письменників і громадських діячів кінця XVIII-першої половини XIX ст.
8. Проблеми національної школи і національного виховання у творчій спадщині педагогічних і громадських діячів кінця XIX-поч. XX ст.
9. Сутність проектів розбудови українського шкільництва, розроблених І. Юшишиним і Я. Чепігою.
10. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди О.Духновича.
11. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди К.Малицької.
12. Педагогічні погляди Б.Грінченка.
13. Проблеми національного виховання у творчості Лесі Українки.
14. Проблеми національного виховання у творчості Ю. Федьковича.
15. Проблеми національного виховання у творчості М.Коцюбинського.
16. Педагогічні ідеї у творчості П. Грабовського.
17. І. Франко і сучасна йому педагогічна думка в Галичині.
18. Розвиток освіти в Галичині наприкінці XIX-на початку XX ст.
19. Педагогічні ідеї в літературній й спадщині В.Стефаника.
20. Педагогічна служба в школах України в 20-30-х роках XX ст.
21. С. Русова про значення дошкільного виховання в системі національного виховання.
22. С. Русова про мету і зміст виховання в національній школі.
23. Г. Ващенко про виховання дітей на загальнонародських засадах.
24. С. Русова і Галичина.
25. Еміграційний період життя С.Русової.
26. Сутність трудового виховання дітей дошкільного віку в педагогічній теорії А.Макаренка.
27. Питання естетичного виховання дітей в педагогічній спадщині К.Ушинського, С.Русової та В.Сухомлинського.
28. Ідея національного виховання в працях І. Огієнка
29. Проблема виховного ідеалу в педагогічній спадщині Г.Ващенка.
30. Педагогічна спадщина В.Сухомлинського і проблеми її творчого використання в роботі вихователя дошкільного навчального закладу.
31. Провідні тенденції розвитку сучасного дошкільного навчального закладу.
32. Шляхи реформування дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.
33. Концептуальне оновлення дошкільної освіти в Україні у 90-х роках XX ст.
34. Шляхи впровадження ідей народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасного дошкільного навчального закладу.
35. Міжнародне співробітництво України в галузі дошкільної освіти.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дисципліна складається з трьох змістових модулів та її вивчення передбачає виконання ІНДЗ (табл. 3). Відповідно підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою

складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 30 балів);
2. виконання ІНДЗ, які зараховуються у поточний контроль (максимум 10 балів);
3. модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Таблиця 3

Поточний контроль (max = 40 балів)										Модульний контроль (max = 60 балів)				Загальна кількість балів
Модуль 1										Модуль 2	Модуль 3			
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3		ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	МКР 3	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	10	10	40	10	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3					

Шкала оцінювання

Таблиця 6

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 – 74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

7. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. [для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять] / О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім Слово, 2012. – 432 с.
3. Державна національна програма Освіта (Україна ХХІ століття). –К.: Райдуга, 1994. –

4. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах / І.В. Зайченко. – К.: Видавничий дім Слово, 2010. – Кн. II: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с.
5. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навч. посіб. для студ. пед. інститутів спец. 03.07.02 — Педагогіка і психологія (дошкільна) / упоряд.: З.Н. Борисова, В.З. Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.
6. Історія педагогіки / За ред. М.С. Гриценка. – К.: Вища школа, 1993. – 447с.
7. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб. / М.В.Левківський. – [3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
8. Лузан П.Г., Васюк О.В. Історія педагогіки та освіти в Україні: навч. посіб. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: ДАККІМ, 2010. — 296 с.
9. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко. – К.: т-во «Знання», КОО, 2003. – 450 с.
10. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.) / [упоряд. Л.Д.Березівська та ін.]. – К.: Наук. світ, 2003. – 418 с.
11. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л. Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
12. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія / І.З.Мицько. – К.: Вища школа, 1990. – 190 с.
13. Мосіяшенко В.А., Задорожна Л.В., Курок О.І. Історія педагогіки України в особах: навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко, Л. В. Задорожна, О. І. Курок. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 266 с.
14. Народна педагогіка: світовий досвід [уклад. А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко]. – К.: Знання-Прес, 2003. – 134 с.
15. Радул О. Історія педагогіки України X-XVI століть: Персоналії. Навчальне видання / О. Радул. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2005. – 238 с.
16. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.): [нариси / за ред. М.Д. Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.
17. Сбруєва А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: [навч. посіб.] / А.А. Сбруєва, М.Ю. Рісіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с.
18. Ступарик Б.М. Національна школа: витoki, становлення: [навч.метод. посіб.] /Б.М. Ступарик. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.
19. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 492 с.

Допоміжна

1. Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя XX століття: навч. посіб. / [Т.К. Завгородня, З.І. Нагачевська, Н.М. Салига та ін.]. – Івано-Франківськ: Видавництво «Плай», 2008. – 480 с.
2. Бабишин С.Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – першої половини XIII ст.) / С.Д. Бабишин. – К.: Вища шк., 1973. – 198 с.
3. Біднов В. Школа й освіта на Україні / В. Біднов //Українська культура. Лекції за ред. Дмитра Антоновича: [упоряд. Світлана Ульяновська]. – К.: Либідь, 1993. – С. 40-71.
4. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник / авт. упор. Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.
5. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції / О.Джус. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 260 с.

6. Завгородня Т.К., Лемко Г.І. Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях (1919-1939 рр.): монографія / Т.К. Завгородня, Г.І. Лемко. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. – 2011. – 212 с.
7. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Русової: навч. посіб. для студентів педагогічних спеціальностей вузів / Передмова М.Д. Ярмаченка. – 2-е вид., доп. і перероб. – Чернівці: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2000. – 234 с.
8. Історія соціального виховання (з давніх часів до середини XX століття): Хрестоматія / Упоряд.: О.С. Радул та ін. – Кіровоград: ТОВ —УменсТД, 2010. – 464 с.
9. Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність / В.Г. Кузь, Ю.Д. Руденко, О.Т. Губко. – Умань, 1995. – 115 с.
10. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3 частинах. – Ч. 2: навч. посіб. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирета. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. – 360 с.
11. Нагачевська З.І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. – 1939 р.) [Текст]: монографія / З.І. Нагачевська; Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківська: Підприємство Третяк І.Я., 2007. – 764 с.
12. Нагачевська З.І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Галичині (XIX – перша третина XX ст.): Програма і методичні рекомендації до спецкурсу. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 44 с.
13. Софія Русова і Галичина. Збірник статей і матеріалів/Упор. Нагачевська З.І. – Івано-Франківськ: Вік, 1999. – 126 с.
14. Софія Русова. З маловідомого і невідомого. – Ч. 1: Несторка української педагогічної літератури / Упоряд. О. Джус, З. Нагачевська; автор вступ. статті З. Нагачевська. – Івано-Франківськ: Гостиниць, 2006. – 456 с.
15. Стинська В.В. Система шкільництва в Галичині (кінець XIX - початок XX ст.)/ В.В. Стинська. – Івано-Франківськ, 2007. – 186 с.
16. Стражнікова І.В. Педагогічні погляди та освітня діяльність Іванни Петрів /І.В. Стражнікова. – Івано-Франківськ, 2007. – 216 с.
17. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн.: [навч. посіб./за ред. О.В. Сухомлинської]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1. – 624 с.; Кн. 2. – 552 с.

Перелік статей для самостійного опрацювання та рецензування

1. Педагогічні погляди Тараса Шевченка: [Педагогічна думка в другій половині 18-19 ст.] / Л. В. Артемова //Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів / Л.В. Артемова. – Київ : Либідь, 2006. – С. 165-173.
2. Артемова, Л. В. Педагогічні ідеї та праці Пантелеймона Куліша : [Педагогічна думка в другій половині 18-19 ст.]/Л. В. Артемова // Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів / Л.В. Артемова. – Київ: Либідь, 2006. – С. 173-177.
3. Артемова, Л. В. Освітня діяльність та педагогічні погляди Костянтина Ушинського : [Педагогічна думка в другій половині 18-19 ст.]/Л.В. Артемова // Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів / Л. В. Артемова. – Київ : Либідь, 2006. – С. 177-182.
4. Артемова, Л.В. Освітня діяльність та педагогічні погляди Костянтина Ушинського : [Педагогічна думка в другій половині 18 - 19 ст.] / Л.В.Артемова// Артемова Л.В.

- Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів / Л. В. Артемова. - Київ : Либідь, 2006. - С. 177-182.
5. Білавич Г. Софія Русова і розвиток вітчизняної компаративістики / Г. Білавич // Вісник Прикарпатського університету. Сер. Педагогіка / ред. В. В. Грещук. - Івано-Франківськ : Плай, 2001. - Вип. 5. - С. 8-11.
 6. Борис Уляна. Національне виховання дітей та молоді Галичини міжвоєнної доби в дослідженнях представників наукової школи Б.Ступарика // Вісник Прикарпатського університету. - 2010. - Педагогіка XXX - 2-10. - С.10-15.
 7. Венгловська О. Організаційно-педагогічна діяльність Софії Русової - громадського діяча, просвітителя, педагога / О. Венгловська // Рідна школа. - 2016. - № 5-6. - С. 51-55.
 8. Єськова Т.Л. Проблема виховання в дошкільників працелюбності у вітчизняній педагогічній теорії та практиці у першій третині ХХ ст. / Т.Л. Єськова// Педагогічні науки: Зб. Наук. праць. - № 3. - Бердянськ, 2007. - С.8-13.
 9. Коба Л.А. Як виховували дітей східні слов'яни - предки українців /Л.А. Коба // Початкова школа. - 2004. - №4. - С.45-47.
 10. Крутенко О. Життя, присвячене дітям [Текст] : (Маленькі тасмниці Великого учителя) / О. Крутенко, О. Бенедиктова // Рідна школа : Щомісячний науково-педагогічний журнал. - 2005. - №12. - С. 59-61.
 11. Куліш Т. Наталя Лубенець про особистість та професіоналізм вихователя [Текст] / Т.Куліш // Дошкільне виховання : Щомісячний науковометодичний журнал для педагогів і батьків Міністерства освіти і науки України. - 2005. - №2. - С. 9-11.
 12. Куркіна С.В. Погляди українських педагогів на проблему виховання особистості та колективу / С.В. Куркіна // Нариси з історії педагогічної думки (перша третина ХХ століття) : моногр. /за ред. О.С. Радул. - Кіровоград, 2015. - С. 98-114.
 13. Лисенко Н.В. Освітні орієнтири і досягнення дошкільного виховання у країнах Європи: перспективи для творчих запозичень / Н.В.Лисенко // Науковий вісник Чернівецького національного університету: Зб. Наук. праць. - Вип. 746. Педагогіка та психологія. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. - С. 108-114.
 14. Лисенко Н. В. Шляхами українського дошкільця в Галичині / Н. В. Лисенко // Науковий вісник Чернівецького університету. - Педагогіка та психологія. - Вип. 122. - Чернівці: Рута, 2001. - С.67-74.
 15. Лисенко Н. Організація освіти дітей дошкільного-молодшого шкільного віку: сучасний погляд / Н. Лисенко // Дитячий садок-школа: актуальні проблеми настанності: монографія. 3-тє видання, перероб. та доповн. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2014. - С. 337 - 355.
 16. Нагачевська З.І. Галицьке українське дошкільня: від Наталії Кобринської до Софії Русової / З.І.Нагачевська // Науково-методичний вісник Івано-Франківського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників. - Івано-Франківськ, 1995. - № 2. - С. 3-10.
 17. Нагачевська З. Материнство й дитинство як педагогічні доміанти творчої спадщини громадських діячів і педагогів Західної України (кінець ХІХ - перша третина ХХ ст.) З.Нагачевська//Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2012. - Вип. 65. - С. 41-45.
 18. Нагачевська З.І. Перше українське дошкільне товариство у Галичині / З.І. Нагачевська

- // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2000. – Вип. IV. – С. 161-170, 21.
19. Машовець М.А. Перспективи розвитку системи дошкільної освіти у сучасному освітньому просторі // Педагогічні науки. 2010. – Вип.16. – С. 75-76.
20. Ничкало Н. Г. Іван Огієнко про рідномовні обов'язки / Н. Г.Ничкало // Шлях освіти. – 2007. – № 2. – С. 49-52
21. Покась В. Дошкільня: реальність і перспективи / В. Покась//Дошкільнє виховання. – 1992. – № 11. – С. 4-5.
22. Улюкаєва Г. Початок відродження / Г.І.Улюкаєва // Дошкільнє виховання. – 1994. – № 1. – С.6-8.
23. Улюкаєва Г.І. Стан дослідження історії становлення і розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні в історико-педагогічній науці / Г.І. Улюкаєва // Педагогічні науки. – 2007. – №3. – С.5-8.
24. Улюкаєва Г.І. Становлення та розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні ХХ–початок ХХІ століття / Г.І.Улюкаєва. – Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 16. – С.16-32.
25. Шушара Т. З історії розвитку жіночої освіти [Текст]/Т. Шушара // Рідна школа : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2005. – № 6. – С. 76-77.

Список першоджерел класиків світової та вітчизняної педагогіки

1. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005. – С.494-507.
2. Витяг із Державної національної програми Освіта (Україна ХХІ століття) // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – с.490-492.
3. Витяг із закону України Про дошкільну освіту // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С. 492-497.
4. Витяг з базового компонента дошкільної освіти в Україні // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навчальний посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – с. 501-505.
5. Витяг з Конституції України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
6. Грінченко Б.Д. Українська граматка до науки читання й писання // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.259-262.
7. Грінченко Б.Д. Дзвоник // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 252-259.
8. Грінченко Б. Українська граматка до науки читання й писання // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 259-262.
9. Державні документи про дитинство та дошкільну освіту // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки: Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.489-490.
10. Духнович О. Народна педагогія // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія

- / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання. 2005. – С. 189-194.
11. Запорожець О.В. Основи дошкільної педагогіки // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 468-469.
 12. Короткий нарис розвитку громадського дошкільного виховання в Україні (з 1991 р.) // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб. / За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С. 486-489.
 13. Котирло В.К. Завтра в школу // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 477-483.
 14. Котирло В.К. Розвиток вольової поведінки дошкільників // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 473-477.
 15. Лубенець Н.Д. Фребель і Монтесорі // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг.ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 283-291.
 16. Макаренко А. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – С. 436-440.
 17. Макаренко А. Про батьківський авторитет / Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання. 2005. – С. 440-445.
 18. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І.Огієнко. – К.: Наукова думка, 1991. – С.3-39.
 19. Повчання дітям Володимира Мономаха // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання. 2005. – С. 38-39.
 20. Про дальше поліпшення суспільного дошкільного виховання і підготовку дітей до школи // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 484.
 21. Про заходи по дальшому розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку // Довідник дошкільного працівника. – К.: Наукова думка, 1980. – С. 17-20.
 22. Русова С.Ф. Дошкільне виховання // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С. 262-276.
 23. Русова С.Ф. У дитячому садку // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С. 276-283.
 24. Сковорода Г.С. Вдячний Єродій // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Г.С. Сковорода; Упор. О.О. Любар. – К.: Знання, 2003. – С. 122-129.
 25. Славинецький Спіфаній. Громадянство звичаїв дитячих. Про ігри! // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад. О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання. 2005. – С. 86-89.
 26. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005 – С. 512-514.
 27. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.:

28. Ушинський К.Д. Рідне слово // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання. 2005. – С. 230-237.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Основні теорії походження виховання. Соціальна сутність походження виховання.
2. Виникнення організованих форм виховання і навчання.
3. Освіта й виховання, зокрема дітей молодшого віку, у період становлення України-Русі.
4. Поширення християнства на Русі і його роль в освітньому процесі того часу, зокрема у вихованні молодших дітей.
5. Особливості виховання дітей молодшого віку у Київській Русі. "Повчання" Володимира Мономаха.
6. Іларіон - зачинатель вітчизняної дошкільної педагогіки.
7. Педагогічні тенденції в пам'ятках літератури Київської Русі (загальна характеристика).
8. Роль рукописних книг у вихованні й навчанні дітей.
9. Виховання дітей дошкільного віку в сім'ї, у притулках для бідних.
10. Навчально-виховні можливості народної творчості й літописів у часи монголо-татарської навали.
11. Особливості виховання дітей в патріархальній українській родині
12. Виховання дітей у період Литовсько-Руської держави та панівної влади Польщі.
13. Освітньо-виховна діяльність братських навчальних закладів. Ставлення представників братств до виховання дітей до школи.
14. Поширення книгодруку. Перші друковані букварі.
15. Погляди українських філософів та педагогів XVII-XVIII століть на освіту й виховання, зокрема дітей дошкільного віку (П. Могила, С. Полоцький, Ф. Прокопович, Г. Сковорода та ін.).
16. Освітньо-виховні ідеали в Україні за часів козацтва. Козацька педагогіка про виховання наймолодших дітей.
17. Проблеми освіти і виховання у творах І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Корфа та ін. Їх погляди на виховання дітей до школи.
18. К. Ушинський про роль рідного слова у вихованні дітей дошкільного віку (стаття і підручник "Рідне слово").
19. Проблеми морального виховання дітей дошкільного віку у педагогічній спадщині К. Ушинського.
20. Внесок К. Ушинського в розробку теорії й методики дошкільного виховання.
21. Реалізація ідеї народності виховання К. Ушинського в навчально-

- виховному процесі сучасного дошкільного закладу.
22. Історична необхідність розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні наприкінці XIX століття.
 23. Актуалізація питань охорони і захисту дітей дошкільного віку незаможних батьків у другій половині XIX століття.
 24. Різноманітність навчально-виховних закладів для дітей переддошкільного та дошкільного віку у XIX ст.
 25. Перший народний дитячий садок у Києві. Діяльність Ю. Карпінської.
 26. Особливості організації перших дитячих садків в Україні
 27. Б. Грінченко про гармонійний розвиток дітей раннього віку.
 28. Пріоритетні ідеї народності, рівноправності, всебічного розвитку особистості дитини, зокрема дошкільного віку, у педагогіці XIX століття.
 29. Видатні педагоги XIX століття про значення рідної мови у вихованні дітей дошкільного віку?
 30. Приватні заклади для дітей в Україні у XIX столітті?
 31. Основні положення Законопроекту "Про навчально-виховні установи для дітей дошкільного віку" (кінець XIX ст.).
 32. Причини зростання кількості народних та приватних дитячих садків в Україні наприкінці XIX століття?
 33. Утворення Київського Товариства народних дитячих садків. Статут, зміст роботи Товариства.
 34. Діяльність Київського Фребелівського педагогічного товариства.
 35. Педагогічна діяльність й творчість Н. Лубець.
 36. Підготовка кадрів для дошкільного виховання наприкінці XIX століття. Фребелівський педагогічний інститут.
 37. Наукова й педагогічна діяльність І. Сікорського.
 38. Активізація організаторської й науково-методичної роботи благодійних педагогічних громад у справі виховання дітей дошкільного віку.
 39. Журнал "Дошкольное воспитание" (XIX ст.). Структура, тематика, дописувачі.
 40. Життєвий шлях та освітянська діяльність С. Русової. Її перший дитячий садок.
 41. Ставлення С. Русової до зарубіжного педагогічного досвіду з дошкільного виховання; його творче використання в опрацюванні концепції національного дитячого садка.
 42. Концепція національного дитячого садка С. Русової
 43. Основні напрями виховання дітей дошкільного віку за концепцією С. Русової
 44. Вимоги до вихователя дитячого садка у педагогічній теорії С. Русової
 45. Співзвучність новаторських рис концепції дошкільного виховання С. Русової сучасним проблемам українського дошкілля.
 46. Стан дошкільного виховання в Україні на початку XX століття. Нові типи виховних закладів.
 47. Освітня діяльність С. Русової у період УНР.

48. Стратегія і тактика розвитку дошкільного виховання в Україні періоду Української Народної Республіки. Проект "Регламенту дитячих садків".
49. Шляхи підготовки вихователюк-українок дитячих садків за часів УНР. Оновлена діяльність Фребелівського педагогічного інституту.
50. Погляди на виховання дітей дошкільного віку і підготовку кадрів для дошкілля В. Зеньківського.
51. Впровадження суспільного дошкільного виховання в державну освітню систему законодавчим порядком.
52. Новації та труднощі становлення дошкільного виховання в УНР.
53. Загальна характеристика теорії і практики дошкільного виховання в Західній Україні наприкінці ХІХ ст.- на початку ХХ століття.
54. Основні періоди розвитку національного дошкільного виховання у Галичині.
55. Роль громадських товариств в організації дошкільних установ у Галичині.
56. Жіночий рух за національне дошкільне виховання. Діяльність Н. Кобринської.
57. Педагогіка О. Духновича. Його погляди на виховання дітей дошкільного віку.
58. Загальнолюдський і національний зміст виховного ідеалу Г. Ващенка.
59. Ідея національного виховання дітей у творчій спадщині А. Животка.
60. Ю. Дзерович про виховання дітей дошкільного віку.
61. Приватне українське дошкілля в Галичині.
62. Дошкільне виховання у нових історичних умовах (20-40 роки).
63. Всеросійські з'їзди з дошкільного виховання. Перші програми та методичні документи.
64. Методична праця О. Дорошенкової "Дитячий садок".
65. П. Блонський про підготовку педагога, зокрема вихователя дітей дошкільного віку. Його підручник з педології "Вступ у дошкільне виховання".
66. Вплив педагогічних ідей А. Макаренка на розвиток дошкільної теорії і практики. "Книга для батьків" А. Макаренка.
67. Нові програмно-методичні матеріали щодо організації дошкільного виховання у 30-ті роки (Статут, програма дитячого садка, "Керівництво для вихователя дитячого садка").
68. Погляди В. Сухомлинського на виховання і навчання дітей дошкільного віку.
69. НДІ дошкільного виховання в Україні. Творчі пошуки українських педагогів, учених, практиків. Дослідження науковців-психологів.
70. Стратегія і тактика розвитку дошкільної освіти в Україні на сучасному етапі.
71. Концепція дошкільного виховання в Україні.
72. Творчі пошуки сучасних українських учених і педагогів-практиків в галузі дошкілля.

73. Повернення до джерел народної педагогіки у вихованні дітей до школи в сучасних умовах.
74. Альтернативні та авторські програми виховання дітей дошкільного віку (кінець XX – початок XXI ст.)